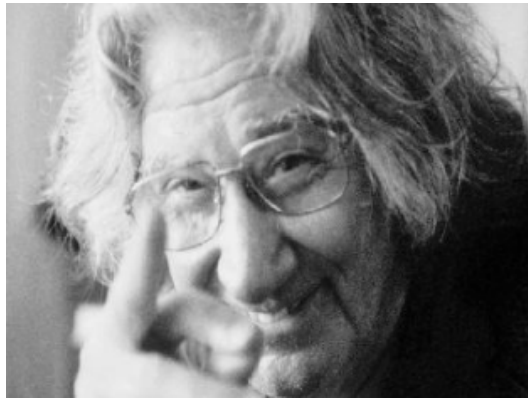

Το Θέατρο του Καταπιεσμένου: Συνεντεύξεις του Α. Μποάλ

Ο Αουγκούστο Μποάλ (Augusto Boal 1931-2009), σημαντικός Βραζιλιάνος θεατράνθρωπος και ακτιβιστής, ίδρυσε το *Θέατρο του Καταπιεσμένου* με στόχο την αφύπνιση των συνειδήσεων, την ενδυνάμωση των καταπιεσμένων και την κοινωνική αλλαγή. Διαβάστε τα παρακάτω αποσπάσματα από συνεντεύξεις που έδωσε ο ίδιος.

Αουγκούστο Μποάλ

Καταπίεση είναι, όταν ο ένας από τους δύο συνομιλητές χάνει τη δύναμή του, δεν μιλάει και πρέπει μόνο να ακούει.

Spect-actors όλων των χωρών, ενωθείτε!

Ο δημιουργός παραστάσεων γι' αυτούς που έχουν ανάγκη να βρουν και να διεκδικήσουν το δίκιο τους ήλθε στην Ελλάδα για ένα σεμινάριο και με την ευκαιρία αυτή μίλησε στο «Βήμα».

Μέσα στο λεωφορείο μια κοπέλα στέκεται κοντά στην πόρτα. Ένας άνδρας κολλάει επάνω της. Η κοπέλα αντιδρά έντονα, αλλά κανένας από τους επιβάτες δεν παίρνει θέση. Στην επόμενη στάση ανεβαίνει ένα ωραίο αγόρι. Μια γυναίκα τού ζητεί επίμονα να τον φιλήσει. Το αγόρι διαμαρτύρεται. Ο άνδρας αμέσως το υπερασπίζεται. Η κοπέλα φωνάζει: «Γιατί να επιτρέπεται μόνο σε έναν άνδρα να παρενοχλεί μια γυναίκα και όχι και το αντίθετο;». Η συζήτηση ανάμεσα στους επιβάτες φουντώνει. Ο Augusto Boal χαμογελάει. Ένα ακόμη λεωφορείο γίνεται το σκηνικό για μια σκηνή του «αόρατου θεάτρου». Οι θύτες και τα θύματα ήταν ηθοποιοί της ομάδας του, το κοινό ανυποψίαστοι επιβάτες. Μόνο η ζωή μπορεί να σε αναγκάσει να πάρεις θέση. Ο θεατής παίρνει μέρος στο συμβάν, ο παθητικός ρόλος που του επιφυλάσσει συνήθως το θέατρο καταργείται εκ των πραγμάτων. Ο θεατής γίνεται «παρατηρη-δρών», δηλαδή spect-actor. Ακόμη και η ζωή χρειάζεται μια πρόβα τζενεράλε. Ειδικά όταν ανήκεις σε αυτούς που οι ευκαιρίες τους είναι μετρημένες.

Ο Boal ξεκίνησε από τη Βραζιλία και κλείνοντας το μάτι στον Μπρεχτ άρχισε να κάνει ένα θέατρο «χρήσιμο», το Θέατρο των Καταπιεσμένων, διασχίζοντας τον χάρτη. Θέατρο δρόμου το «Αόρατο θέατρο», θέατρο με εικόνες το «Image theatre», όλα ασκήσεις και τεχνικές που μπορεί να καταλήξουν σε παράσταση, πρώτα όμως έχουν σκοπό να βοηθήσουν αυτούς που έχουν ανάγκη να βρουν μια γλώσσα, για να διεκδικήσουν το δίκιο τους. [...]

«Το ανθρώπινο ζώο είναι το μοναδικό ζώο που είναι ικανό να δρα και να παρατηρεί τον εαυτό του ενώ δρα. Είναι spect- actor. Γι' αυτό είναι και το μόνο ζώο που μπορεί να είναι θέατρο».

Τι σημαίνει «να είναι θέατρο»;

«Τώρα σου μιλώ, συνεπώς παράγω μια δράση, προσπαθώ να σε πείσω για κάτι για το οποίο είμαι πεπεισμένος, οπότε κάνω μια δράση και κατ' αυτήν την έννοια είμαι ηθοποιός. Ταυτόχρονα παρατηρώ τον εαυτό μου ενώ δρα, στην κατάσταση της δράσης πάντοτε και ταυτοχρόνως. Αυτό εννοώ, όταν λέω ότι είμαστε θέατρο, ακόμη και αν δεν κάνουμε θέατρο. [...]

Για ποιο λόγο όμως πρέπει να αναπτυχθεί στον καθένα μια τέτοια συνείδηση;

«Αν είσαι παρατηρητής του εαυτού σου εδώ και τώρα, στο παρόν, μπορείς να αναλύσεις το παρελθόν σου, προκειμένου να επινοήσεις το μέλλον σου. Αυτό είναι το Θέατρο των Καταπιεσμένων: σήμερα, εδώ, στο παρόν, προσπαθείς να αναλύσεις το παρελθόν, τι έκανες, ποιους δρόμους έχεις πάρει, ποιους στόχους έχεις επιτύχει και προς τα πού θέλεις να βαδίσεις στο μέλλον. Έτσι το Θέατρο των Καταπιεσμένων είναι μια αντανάκλαση του παρελθόντος μέσα στο παρόν για το μέλλον».

Ποιοι είναι σήμερα οι Καταπιεσμένοι;

«Όλες οι σχέσεις ανάμεσα στα ανθρώπινα όντα θα έπρεπε να είναι διάλογος. Μια χώρα και μια άλλη χώρα, άνδρας και γυναίκα, ένας μαύρος με έναν άσπρο θα έπρεπε να είναι διάλογος αλλά, όπως ξέρετε, στις ανθρώπινες σχέσεις υπάρχει η τάση του ενός από τους συμμετέχοντες στο διάλογο να κάνει μονόλογο και ο άλλος είναι αυτός που υπακούει, που ακούει. Οι λευκές κοινότητες στη Βραζιλία π.χ. ή στις ΗΠΑ προσπαθούν να επιβάλουν στους άλλους την άποψή τους, να τους επιβάλουν τα κριτήρια ακόμη και της ίδιας της ομορφιάς, τους τρόπους συμπεριφοράς, έτσι ώστε ο διάλογος καταργείται. Καταπίεση είναι, όταν ο ένας από τους δύο συνομιλητές χάνει τη δύναμή του να μιλάει και πρέπει μόνο να ακούει. Αυτό που θέλουμε από το Θέατρο των Καταπιεσμένων δεν είναι να αντιστρέψουμε τους ρόλους καταπιεστή και καταπιεζόμενου, θέλουμε να αποκαταστήσουμε τον διάλογο, να συναντηθούν οι δύο πλευρές, να μπορούν να μιλούν και να λένε αυτό που θέλουν και οι δύο, να μπορούν να ανταλλάξουν απόψεις».

Πότε καταλάβατε για πρώτη φορά ότι υπάρχει καταπίεση;

«Ήταν πολύ νωρίς στη ζωή μου, γιατί μεγάλωσα σε ένα κομμάτι του Ρίο ντε Τζανέιρο, όπου υπήρχε πάρα πολλή φτώχεια. Από την πιο τρυφερή μου ηλικία έβλεπα πλούσιους και φτωχούς, έτσι δεν ήταν για μένα και πολύ δύσκολο να καταλάβω τι είναι η καταπίεση. [...] Το χειρότερο όμως πράγμα που έχω νιώσει ήταν όταν είχα συλληφθεί στη Βραζιλία. Με έβαλαν

σε ένα μικρό κελί επτά οπλισμένοι και έλεγαν ότι θα με βασανίσουν αν δεν μιλήσω. Δεν μίλησα και με βασάνισαν με ηλεκτροσόκ και διάφορα άλλα. Εκείνη η στιγμή της ζωής μου ήταν η πιο φρικτή, όταν αισθάνθηκα πόσο τρωτή είναι η ζωή, γιατί πάντοτε σκεφτόμαστε τον θάνατο, αλλά πάντοτε με την αφηρημένη αίσθηση ότι όλοι κάποια μέρα θα πεθάνουμε. Ξαφνικά όμως βλέπεις όλα αυτά τα όργανα βασανισμού και λες «ίσως μου κάνουν πιο πολλά ηλεκτροσόκ από ό,τι μπορώ να αντέξω και ίσως πεθάνω τώρα» και έτσι αντιμετωπίζεις εκεί συγκεκριμένα το ενδεχόμενο σε δύο λεπτά να μην υπάρχουν πια και σκέφτεσαι όλη σου τη ζωή τελείως διαφορετικά». [...]

Μπορούν να αλλάξουν τα πράγματα με το θέατρο ή χρειάζεται πιο άμεση εμπλοκή με την πολιτική; Εσείς ως πούμε έχετε εκλεγεί με το Εργατικό Κόμμα.

«Όχι, βέβαια, το θέατρο δεν πρόκειται να αλλάξει τίποτε. Είναι σαν να σου δίνει ένα κλειδί, αλλά το κλειδί δεν θα ανοίξει μόνο του καμία πόρτα, αν δεν την ανοίξεις εσύ ο ίδιος. Παίρνεις το κλειδί, πας εκεί και ανοίγεις την πόρτα. Το κλειδί μόνο του είναι άχρηστο, αν το πάρεις και το αφήσεις στο τραπέζι, δεν βοηθάει σε τίποτα. Αυτοί που θα αλλάξουν τον κόσμο είναι οι άνθρωποι, τα πρόσωπα, όχι το θέατρο. Το θέατρο είναι ένα πολύ ισχυρό όπλο, αλλά χρειάζεται δουλειά. [...] Κάποτε όμως θέλησα να κάνω ένα πείραμα για το πώς μπορείς να νομοθετείς μέσα από το θέατρο. Και τότε εκλέχθηκα για το νομοθετικό σώμα του Ρίο και υπέγραψα ένα συμβόλαιο μαζί με όλη την ομάδα μου του Θεάτρου των Καταπιεσμένων, όλοι υπέγραψαν μέσω εμού. Μέσα σε αυτά τα τέσσερα χρόνια δραστηριοποιήσαμε πολλά θεατρικά γκρουπ σε σχολεία, σε συνδικάτα, σε εκκλησίες, σε κάθε μορφή οργανωμένου πληθυσμού, στους μαύρους φοιτητές στο πανεπιστήμιο, σε μια ομάδα οργανωμένων ομοφυλοφίλων, σε ομάδες τρίτης ηλικίας, σε εργάτες, αγρότες χωρίς γη, 90 ομάδες συνολικά. Αυτές οι 90 ομάδες έκαναν Θέατρο των Καταπιεσμένων για τις κοινότητές τους, έκαναν διάλογο με άλλες κοινότητες και έκαναν και φεστιβάλ. Και πάντοτε κάποιος σημείωνε όλες τις προτάσεις που γίνονταν. Και εγώ έπαιρνα αυτές τις προτάσεις και ο δικηγόρος μου μετέτρεπε αυτές τις επιθυμίες του πληθυσμού σε σχέδια νόμου και εγώ τις παρουσίαζα στη Βουλή. Παρουσίασα 40 σχέδια νόμου, 13 έγιναν αποδεκτά και ψηφίστηκαν ως νόμοι. Έφθασα στο σημείο να ενώσω το θέατρο με την πολιτική. Για πρώτη φορά η επιθυμία του πληθυσμού έγινε γραπτός νόμος της πόλης του Ρίο.

[Το Βήμα,](#)

19/07/1998

Μια σημαντική τεχνική του Θεάτρου του Καταπιεσμένου είναι το **Forum-Theatre ή Θέατρο της Αγοράς**. Διαβάστε πώς παρουσιάζει ο Μποάλ σε μια συνέντευξή του το Θέατρο της Αγοράς.

Επιλέγουμε ένα πρόβλημα που αφορά μια ομάδα ανθρώπων, π.χ. τους εργάτες ενός εργοστασίου που διαμαρτύρονται για καλύτερες συνθήκες εργασίας. Εργαζόμαστε πάνω στο θέμα και ετοιμάζουμε ένα έργο. Παρουσιάζουμε το έργο και καλούμε το κοινό, όποια στιγμή θέλει να πει «Στοπ», να μπει στη θέση του πρωταγωνιστή και να μας δείξει εναλλακτικές. Μαθαίνουμε ο ένας από τον άλλο. Στη σκηνή παρουσιάζουμε μια λανθασμένη λύση, το λανθασμένο τρόπο, και μετά προσπαθούμε να δούμε ποιος είναι ο σωστός. Δεν κάνουμε προπαγάνδα, δε δίνουμε ένα μοναδικό μήνυμα. Μόνο ερωτήσεις θέτουμε: «Τι μπορείς να κάνεις;» Και ο καθένας μπορεί δημοκρατικά να πηδήξει στη σκηνή και να δοκιμάσει μια εναλλακτική λύση, μια πρόταση, την οποία μετά συζητούμε όλοι μαζί. Αυτό επαναλαμβάνεται

και μια και δύο φορές. Θέλουμε να αναπτύξουμε την ικανότητα των ανθρώπων να είναι δημιουργικοί, να χρησιμοποιούν την ευαισθησία τους, γιατί ζούμε σε μια κοινωνία που μας λέει συνεχώς τι να κάνουμε. Θέλουμε ένα θέατρο που να μας επιτρέπει να δοκιμάζουμε, να αναρωτιόμαστε: «Πώς θα ήταν, αν ήταν έτσι;» Η αμφιβολία είναι ο σπόρος της βεβαιότητας. Ο καθένας έχει δικαίωμα να μιλήσει και να δοκιμάσει τις σκέψεις και τις προτάσεις του.

Αμερικανικός ραδιοφωνικός και τηλεοπτικός σταθμός *Δημοκρατία τώρα* (5/6/2003)

Άλκηστις, *Μαύρη αγελάδα άσπρη αγελάδα. Δραματική τέχνη στην εκπαίδευση και διαπολιτισμικότητα*

Ασκήσεις

1. Πώς αντιλαμβάνεστε την έννοια *δρων-θεατής* (spect-actor) που εισήγαγε ο Μποάλ;
2. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα χαρακτηριστικά του Θεάτρου του Καταπιεσμένου και ποιες διαφορές παρουσιάζει από το θέατρο, όπως το γνωρίζετε;
 - Έχει κοινά σημεία με το επικό [Θέατρο του Μπρεχτ](#); Αν ναι, ποια είναι αυτά;
 - Συζητήστε την άποψη ότι ο Μποάλ με το Θέατρο του Καταπιεσμένου προχώρησε ένα βήμα πέρα από το θέατρο του Μπρεχτ.
 - Ποια είναι η γνώμη σας για το Θέατρο του Καταπιεσμένου;
3. Να συζητήσετε τον ορισμό του Μποάλ: *Καταπίεση είναι όταν ο ένας από τους δύο συνομιλητές χάνει τη δύναμή του να μιλάει και πρέπει μόνο να ακούει.* **ΟΡΙΣΜΟΣ**
Εργαστείτε με την τεχνική της ιδεοθύελλας, προκειμένου να δώσει ο καθένας τον δικό του ορισμό για την καταπίεση.
4. *Όλες οι σχέσεις ανάμεσα στα ανθρώπινα όντα θα έπρεπε να είναι διάλογος*, υποστηρίζει ο Μποάλ. Εργαστείτε σε ομάδες, προκειμένου να προσδιορίσετε τις βασικές αρχές στις οποίες στηρίζεται ο διάλογος, βλ. και [Έκφραση-Έκθεση Α΄ λυκείου σ. 118 κ.ε.](#) Κάθε ομάδα καταγράφει τρεις αρχές, με τη μορφή σύντομων φράσεων, και τις παρουσιάζει στην ολομέλεια. Ακολουθεί συζήτηση και οι εκπρόσωποι των ομάδων αναλαμβάνουν να συνθέσουν τις προτάσεις που ακούστηκαν και να καταρτίσουν έναν κατάλογο προς ανάρτηση στην τάξη. Μετά προτείνετε με ποιους τρόπους μπορούν να εφαρμοστούν μέσα στην τάξη και γενικότερα στη σχολική ζωή οι αρχές του διαλόγου που καταγράφηκαν.
5. *Αυτό είναι το Θέατρο των Καταπιεσμένων: σήμερα, εδώ, στο παρόν, προσπαθείς να αναλύσεις το παρελθόν, τι έκανες, ποιους δρόμους έχεις πάρει, ποιους στόχους έχεις επιτύχει και προς τα πού θέλεις να βαδίσεις στο μέλλον.* Επιχειρήστε να γίνετε παρατηρητές του εαυτού σας, με τον τρόπο που προτείνει ο Μποάλ, και καταγράψτε τις σκέψεις σας σε ένα κείμενο. Το κείμενό σας μπορεί να είναι πολύτροπικό, να περιλαμβάνει δηλαδή εκτός από τον λόγο και εικαστικό υλικό, φωτογραφίες, ζωγραφιές, κολάζ κ.ά. Εναπόκειται στην προαίρεση του καθενός να δημοσιοποιήσει το κείμενό του στην τάξη. **ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ**

6. Οργάνωση project: «Το Θέατρο των Καταπιεσμένων». Εργαστείτε σε ομάδες. Κάθε ομάδα αναλαμβάνει να παρουσιάσει μία από τις διάφορες μορφές του Θεάτρου του Καταπιεσμένου, δηλαδή το Αόρατο Θέατρο, το Νομοθετικό Θέατρο, το Θέατρο Εικόνων και το Θέατρο της Αγοράς. Μπορείτε να βασιστείτε στα συγκεκριμένα αποσπάσματα, καθώς και σε άλλες έγκυρες πηγές που θα βρείτε στο διαδίκτυο, π.χ.

[Ποιος είναι ο Αουγκούστο Μπόαλ!](#)

[Πάνω στην ουτοπία της ελευθερίας](#)

Όσοι ενδιαφέρεστε μπορείτε να ανατρέξετε και στο βιβλίο του Μπόαλ *Θεατρικά παιχνίδια για ηθοποιούς και για μη ηθοποιούς*, εκδ. Σοφία, 2013.

7. Αν είχατε τη δυνατότητα να πάρετε συνέντευξη από τον Μπόαλ, ποιες ερωτήσεις θα του κάνατε; Εργαστείτε σε ζευγάρια, προκειμένου να ερευνήσετε τη ζωή και το έργο του. Με βάση τις πληροφορίες που θα συγκεντρώσετε, να γράψετε μια φανταστική συνέντευξη, στην οποία υποτίθεται ότι ο Μπόαλ απαντάει σε ερωτήσεις δημοσιογράφου. Μπορείτε να δραματοποιήσετε τη συνέντευξή σας, αναλαμβάνοντας ό ένας τον ρόλο του δημοσιογράφου και ο άλλος τον ρόλο του Μπόαλ.

8. Για να έχετε κάποια εμπειρία από την τεχνική του Θεάτρου της Αγοράς, μπορείτε να πειραματιστείτε με τα θεατρικά εργαστήρια που προτείνονται στις υποενότητες:

- Σιωπή και ανθρώπινες σχέσεις, [Θεατρικό εργαστήριο για τη «σιωπή» με την τεχνική Θεάτρο της Αγοράς](#)
- Σιωπή και λογοτεχνία, [Θεατρικό εργαστήριο Πώς να σπάσω τη σιωπή](#)

 PROJECT

 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ